

The Plague of צפרדע – Artwork

Golden Haggadah

Rylands Haggadah

The Plague of צפרדע in Art

Introduction

The two images shown here, from two 14th century Catalan Haggadot, the Golden Haggadah ^[1] and the Rylands Haggadah^[2], both depict the plague of frogs (Shemot 7:26-8:11). Though at first glance the images are somewhat straightforward and simple, the artists' differing portrayals raise questions about the nature of the plague, how and by whom it was brought, and for what purpose.^[3]

Contrasting Images

The Golden Haggadah

In this rendering in the top right pane, the artist decided not to depict Aharon or the Egyptian magicians, but rather to highlight just the two rival leaders, Paroh and Moshe.^[4] Surprisingly, Moshe raises his staff to hit not the Nile, but a large frog, from which the other frogs materialize. These creatures head to the palace, filling bowls and pans. One onlooker peeps out the window to be greeted by a frog looking out the adjacent opening.

The Rylands Haggadah

The upper image is divided into two halves, with the palace, Paroh, and his magicians on the right side, and the Nile, Moshe, and Aharon to the left. The palace pillar serves to divide these figures into two distinct camps. As Moshe holds his staff over the water, large frogs emerge to jump on the Egyptians, while Moshe and his brother remain unscathed. Aharon stands in the middle pointing in two directions, at both the Egyptians and Moshe, perhaps to emphasize to the Egyptians that the plague is not a natural phenomenon but the direct result of Moshe's actions.

Relationship to the Biblical Text

The artists' choices reflect certain ambiguities in the Biblical text and different possible interpretive stances:

Aharon or Moshe?

Interestingly, in contrast to the Biblical text, both Haggadot have Moshe rather than Aharon bringing on the Plague.^[5] While this designation is simply a mistake, it nonetheless highlights the question of why some plagues were initiated by Aharon and others by Moshe.^[6]

Magicians

While just Moshe and Paroh appear in the Golden Haggadah, the Rylands Haggadah portrays also Aharon

and the magicians. It is unclear from the Biblical text who was actually present during the bringing of the Plague itself; we know only that afterwards the magicians were able to replicate the feat. The differing portrayals raise the issue of the role of both Aharon and the magicians and how this relates to the purpose of the Plagues. Were the initial plagues set up, in part, as a contest between the "messengers of God" and the "magicians of Paroh" to teach that Hashem's agents had behind them a power much stronger than magic?^[7]

"וַתַּעַל הַצְּפַרְדֵּי"

While the Rylands Haggadah has Moshe hitting or stretching his staff over the water, in the Golden Haggadah Moshe appears to be hitting the frog itself. This rendering is probably influenced by the Midrashic interpretation of the phrase "וַתַּעַל הַצְּפַרְדֵּי" in [Shemot 8:2](#). The singular form of the word "צְפַרְדֵּי" led to the explanation that originally just one big frog emerged from the water; only after it was hit, did many more come forth.^[8]

Who is Affected?

By dividing his image between the Egyptians and Israelites, the artist of the Rylands Haggadah emphasizes that only the Egyptians were afflicted by the Plague, as the frogs are depicted only on their side. This is actually not at all clear from Sefer Shemot, as only with regard to some of the plagues does the text state explicitly that there was a distinction made between the two nations. How to understand the Torah's silence on this matter by the other plagues (such as frogs), is debated by the commentators.^[9] For elaboration, see [Whom and Where Did the Plagues Strike](#).

Frogs or Crocodiles?

Both Haggadot depict the second plague as a plague of frogs, like the standard rendering of the word "צְפַרְדֵּי". Perhaps surprisingly, though, there is some uncertainty as to what a "צְפַרְדֵּי" really is, as the word is a virtual hapax legomenon, appearing only in the context of this plague. See [Ibn Ezra](#) who cites an opinion that "צְפַרְדֵּי" are not frogs, but much more deadly crocodiles.^[10]

^[1] This Haggadah is in the British Museum, and many of its folios can be viewed [online](#). It received its name due to the extravagant use of gold-leaf in its pages of miniatures. Its Sister Haggadah (the name was coined by Bezalel Narkiss because of its similarity to the Golden Haggadah) is also located in the British Museum and pages from it can be accessed [online](#).

^[2] This Haggadah is housed in the John Rylands University Library at the University of Manchester and can be viewed [online](#). This Haggadah also has a Brother Haggadah, similar in style and iconography, housed in the British Museum. Many of its folios can be viewed [online](#).

^[3] Neither artist's identity is known, and it is also uncertain whether they were Jewish or Christian. For more on

these Haggadot, see [Despoiling Egypt in Art](#).

[⁴] Although the Biblical text has Aharon bringing this plague, the caption identifies the figure as Moshe. See discussion below.

[⁵] In both Haggadot, the artists consistently differentiate between the clothing (or appearance) of the two brothers, allowing for the identification of the figure in our illustration as Moshe. [The same is true for the Brother Haggadah. In addition, the scribe's captions in the Golden Haggadah and the Sister Haggadah as well as the artist's caption (but not the scribe's) in the Brother Haggadah all attribute the bringing of the Plague to Moshe.]

[⁶] By the Plague of Blood, a simple reading of Shemot 7:19 suggests that there, too, Aharon activated the plague. However, [Midrash Seikhel Tov](#) suggests that Moshe was also involved. The motivation for this interpretation is the verse in Shemot 17:5 where Moshe is told to take his staff "with which he hit the Year."

[⁷] See N. Sarna, *Exploring Exodus* (New York, 1996): 67 who points out that Aharon played a role in specifically those plagues where the magicians are mentioned, thus leveling the playing field.

[⁸] See [Tanchuma](#) and similarly [Shemot Rabbah](#). According to the Midrash, though, it is the Egyptians rather than Moshe who hit the frog causing more frogs to come.

[⁹] See the positions of [Rashbam](#), [Ibn Ezra](#), [Ramban](#), and [Shadal](#).

[¹⁰] This is the position of [R. Saadia](#) and [R. Chananel](#).

The Plague of צפרדע in Art

Sources

BIBLICAL TEXTS

שמות ז': כ"ו- ח': י'

(כו) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרַעֲה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' שְׁלַח אֶת עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי. (כז) וְאִם מָאֵן אֶתָּה לְשַׁלַּח הַנֶּחֱזֵה אֲנֹכִי נִגְף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ בְּצַפְרָדַיִם. (כח) וְשָׂרָף הַיָּאֵר צַפְרָדַיִם וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתְךָ וּבְחֹדֶר מִשְׁכַּבְךָ וְעַל מִטְתְּךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּמְךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאָרוֹתֶיךָ. (כט) וּבִקְחָהּ וּבְעַמְמָהּ וּבְכָל עֲבָדֶיךָ יַעֲלוּ הַצַּפְרָדַיִם. (א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל אֱהֲרֹן נֹטָה אֶת יָדְךָ בְּמִטְּךָ עַל הַנְּהָרֹת עַל הַיָּאֵרִים וְעַל הָאֲגָמִים וְהֵעַל אֶת הַצַּפְרָדַיִם עַל אֲרֶץ מִצְרָיִם. (ב) וַיִּט אֱהֲרֹן אֶת יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרָיִם וַתַּעַל הַצַּפְרָדַע וַתִּכַּס אֶת אֲרֶץ מִצְרָיִם. (ג) וַיַּעֲשׂוּ כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת הַצַּפְרָדַיִם עַל אֲרֶץ מִצְרָיִם. (ד) וַיִּקְרָא פְּרַעֲה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ הַעֲתִירוּ אֵל ה' וַיִּסַּר הַצַּפְרָדַיִם מִמֶּנִּי וּמֵעַמִּי וְאֲשַׁלְּחָה אֶת הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לָהּ. (ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפְרַעֲה הַתְּפָאֵר עָלִי לְמַתִּי אֶעֱתִיר לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלַעַמְּךָ לְהַכְרִית הַצַּפְרָדַיִם מִמֶּמֶךָ וּמִבְּתִיךָ רַק בְּיָאֵר תִּשְׁאָרְנָה. (ו) וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כְּדָבָרְךָ לְמַעַן תִּדַּע כִּי אֵין כֹּה' אֶלְהִינוּ. (ז) וְסָרוּ הַצַּפְרָדַיִם מִמֶּמֶךָ וּמִבְּתִיךָ וּמֵעַמְּךָ רַק בְּיָאֵר תִּשְׁאָרְנָה. (ח) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מֵעַם פְּרַעֲה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל ה' עַל דְּבַר הַצַּפְרָדַיִם אֲשֶׁר שָׁם לְפְרַעֲה. (ט) וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדָבַר מֹשֶׁה וַיִּמְתּוּ הַצַּפְרָדַיִם מִן הַבְּתִים מִן הַחֲצֹרֹת וּמִן הַשְּׂדֹת. (י) וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִם חֲמָרִם וַתִּבְאֵשׁ הָאָרֶץ.

CLASSICAL TEXTS

מדרש תנחומא פרשת וארא סימן יד

כתוב אחד אומר ושרץ היאור צפרדעים וכתוב אחד אומר ותעל הצפרדע, ר' עקיבא אומר צפרדע אחת היתה והיו המצרים מכין אותה ומתזת צפרדעים הרבה.

שמות רבה י': ד'

ויאמר ה' אל משה אמור אל אהרן נטה את ידך, א"ר תנחום א"ל הקדוש ברוך הוא למשה המים ששמרוך בשעה שהושלכת ליאור לא ילקו על ידיך, ויט אהרן את ידו, למה הביא עליהם צפרדעים מפני שהיו משעבדין בישראל ואומרים להן הביאו לנו שקצים ורמשים לפיכך הביא עליהן צפרדעים, ובשעה שהיו מוזגין את הכוס היה מתמלא מן הצפרדעים, ותעל הצפרדע ותכס את וגו', תני ר"ע אומר צפרדע אחת היתה והיא השריצה ומלאה את ארץ מצרים, א"ל רבי אלעזר בן עזריה עקיבא מה לך אצל הגדה כלה מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות, צפרדע אחת היתה ושרקה להן ובאו, ויעשו כן החרטומים בלטיהם, שהיו סבורין שהן מעשה שדים.

MEDIEVAL TEXTS

רס"ג תהלים ע"ח:מ"ה

ופירשתי "וצפרדע" "תמאסיחא" לפי שאין הצפרדע הורגת וזה הורג.

שכל טוב שמות ז':ט"ו

ונתן משה את המטה הזה לאהרן אחיו לעשות מקצת האותות, אבל משה לא הביא המכה הזאת על מצרים בנטיית המטה, אלא בנטיית היד. דאי לא תימא הכי כדדרשינן הכא, הא כתיב ומטך אשר הכית בו את היאור קח בידך והלכת (שמות יז ה), וכתיב אמור אל אהרן קח מטך ונטה ידך על מימי מצרים (שמות ז יט), אי הכי קשה קראי אהדדי, אלא משה נוטה ביד, ואהרן מכה במטה.

שכל טוב שמות ז':י"ט

ויאמר ה' אל משה אמור אל אהרן קח מטך. שנתתי לך ואתה משה בעצמך נטה את ידך על מימי מצרים. ביד ולא במטה.

רשב"ם שמות ח':י"ח

והפליתי ביום ההוא - לפי שהחיות רעות קלים הם ללכת בכל המלכיות כשהמכה משולחת, הוצרך לומר לשון הבדלה והפרשה יותר משאר מכות. וכן בדבר של בהמות.

אבן עזרא הפירוש הארוך שמות ז':כ"ד

ויחפרו רבים אומרים, כי המים היו ביד המצרי אדומים כדם, ונתלבנו ביד הישראלי. א"כ למה לא נכתב אות זה בתורה. ולפי דעתי, כי מכת הדם והצפרדעים והכנים היתה כוללת המצרים והעברים, כי אחר הכתוב נרדוף. ואלה השלש מעט הזיקו, רק מכת הערב שהיתה קשה, השם הפריש בין המצריים ובין ישראל. וככה מכת הדבר והברד בעבור מקניהם, ולא כן בשחין, ולא בארבה, כי הם יוצאים ממצרים, וכאשר חפרו המצרים כן חפרו העברים.

אבן עזרא הפירוש הארוך שמות ז':כ"ז

והמפרשים נחלקו במלת צפרדעים, ורבים אמרו שהוא מין דג נמצא במצרים יקרא בלשון ערב אלתמסח, ויוצא מן הנהר וחוטף בני אדם. ואחרים אמרו, כי הם הנמצאים ברובי הנהרות שמשמיעים קול, והוא הנכון בעיני, והוא הידוע.

רמב"ן שמות ח':י"ח

והפליתי ביום ההוא את ארץ גשן - בעבור היות המכות הראשונות עומדות איננו פלא שיהיו בארץ מצרים ולא בארץ גשן, אבל זו מכה משולחת, וכאשר יעלו החיות ממעונות אריות מהררי נמרים וישחיתו כל ארץ מצרים

ראוי היה בטבעם שיבואו גם בארץ גשן, אשר היא מכלל ארץ מצרים בתוכה, לכך הוצרך לומר והפליתי את ארץ גשן, שתנצל כולה בעבור שעמי עומד עליה, כי רובה של ישראל היא. ואומר ושמתי פדות בין עמי ובין עמך, שאפילו בארץ מצרים אם ימצאו החיות איש יהודי לא יזיקוהו ויאכלו המצריים, כדכתיב (תהלים עח מה) ישלח בהם ערוב ויאכלם, וזהו לשון פדות, כטעם נתתי כפרך מצרים כוש וסבא תחתך.

רמב"ן שמות י': י"ד

וכתב רבינו חננאל בפירוש התורה שלו מעת עתרת משה רבינו ועד עכשיו אין ארבה מפסיד בכל מצרים, ואם יפול בארץ ישראל ויבא ויכנס בגבול מצרים אינו אוכל מכל יבול הארץ כלום עד עכשיו, ואומרים כי זה כבר ידוע הוא לכל, בא וראה, כי בצפרדע אמר (לעיל ח ה) רק ביאור תשארנה, ולפיכך נשאר אלתמצח עד עכשיו, אבל בארבה כתיב לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים, ועל זה נאמר (תהלים קה ב) שיחו בכל נפלאותיו. עד כאן לשון הרב.

ר' בחיי שמות י': י"ט

לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים. תפלתו של משה במכת הארבה היא שעמדה עד היום שאין ארבה מפסיד בכל גבול מצרים, ואם יפול בארץ ישראל ויבא ויכנס בגבול מצרים אינו אוכל מכל גבול מצרים כלום, וזה דבר ידוע. והנה דברי משה בתפלתו נאמנים לשעה ולדורות, וכן בדבורו שאמר: (לעיל ח, כה) "רק ביאור תשארנה" נשאר שם עד היום שרץ המים הנקרא אלתמס"ה (קראקאדיל) ושם מתגדל, ואומרים כי לפעמים יוצא מן המים שבנהר נילוס ששם גדולו, ויוצא אל שפת הנהר ובולע מה שמוצא שנים או ג' בני אדם ביחד ואין שולטים בגופו חנית וחצים אלא אם יכוונו לתקוע בבטנו, ואמרו הרופאים כי יש לו ארס, והנוגע בגופו מזיק לאדם אפילו אחר מיתה, והוא מי צפרדע, והנה מכח דברי משה נשאר השרץ הזה שם, ומכח תפלתו לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים, וכן פי' רבינו חננאל ז"ל. ועל זה נאמר: (תהלים קה, ב) "שיחו בכל נפלאותיו".

MODERN TEXTS

שד"ל שמות ז': כ"ה

ודעת ראב"ע כי גם בני ישראל הוכו במכה זו וכן במכת הצפרדע והכנים ושלא הפליא ה' בין מצרים ובין ישראל רק במה שבא מפורש בתורה, ור' יעקב בעל הטורים כתב על זה, והפלגתו על דברי חכמים ורדפו אחרי הפשט הביאו לזה הדעת, כי חלילה לאל להכות את ישראל, כי אין מעצור לה' להושיע את אשר ירצה, ולהכות לאשר ירצה, עכ"ל. ונ"ל כי ארץ גשן כדעת האחרונים לא היתה מארץ מצרים אלא על גבולה, והיתה סמוכה לארץ ערב, ולפיכך לא היתה שותה ממימי הנילוס, ובכן לא הוכתה לא במכת הדם ולא במכת הצפרדעים, והכתוב לא הוצרך להזכיר ענין זה, כי היה ידוע לישראל שהיו יודעים תכונת ארץ מושבם; אמנם אם היו קצת מבני ישראל חוץ לארץ גשן, לא נכחיש כי הוכו גם הם במכות אלה, וגם הם הוצרכו לשתות ממימי הבורות אשר חפרו.